

того часу, поки вона сама не оволодіє навичками вибору особистих ставлень до універсальних цінностей людського життя. У цій ситуації вихователь покликаний бути носієм позитивних емоцій та настрою, використовувати весь арсенал педагогічних стимулів, він повинен стати духовним наставником для дітей. Недаремно найважливішим завданням вихователя в усі часи було формування в дітей позитивних уявлень про прекрасне шляхом наведення живих прикладів високоморальної поведінки.

Література

1. Кузнецова А.Ф. Духовність людини як основна складова нової парадигми освіти / Ціннісні парадигми освіти. – Харків: Видавнича група “Основа”, 2005. – С. 101 – 104.
2. Піроженко Т.О., Соловійова Л.І. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч. – метод. посібник / – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2016. – 248 с.
3. Ткачова Н.О. Історія розвитку цінностей в освіті: Монографія. – Харків: Видавничий центр ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2004. – 223 с.
4. Роганова М.В. Виховання духовно – моральних цінностей у студентів вищих навчальних закладів як педагогічна проблема // Вісник Львівського університету. – 2006. – Вип. 21, Ч.1.С. 98– 104.
5. Олексюк О.М. Формування духовного потенціалу студентської молоді: Монографія. – К. : КДІК, 1996. – 253 с.

References

1. Kuznetsova A.F. Dukhovnist liudyny yak osnovna skladova novoi paradyhmy osvity / Tsinnisni paradyhmy osvity. – Kharkiv: Vydavnycha hrupa “Osnova”, 2005. – S. 101 – 104.
2. Pirozhenko T.O., Soloviova L.I. Tsinnisni orientatsii dytyny u dorosloму svity: navch. – metod. posibnyk / – K. : Vydavnychiy Dim “Slovo”, 2016. – 248 s.
3. Tkachova N.O. Istoriia rozvytku tsinnosteі v osviti: Monohrafiia. – Kharkiv: Vydavnychiy tsentr KhNU im. V.N. Karazina, 2004. – 223 s.
4. Rohanova M.V. Vykhovannia dukhovno – moralnykh tsinnosteі u studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv yak pedahohichna problema // Visnyk Lvivskoho universytetu. – 2006. – Vyp. 21, Ch.1.S. 98– 104.
5. Oleksiuk O.M. Formuvannia dukhovnoho potentsialu studentskoi molodi: Monohrafiia. – K. : KDIK, 1996. – 253 s.

Одержано статтю: 6.09.2018

Прийнято до друку: 20.09.2018

УДК 378.016:78

DOI:10.15330/esu.13.132-138

Фань Чженъсюань,

аспірант, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди
(м. Харків, Україна)

Fan Chzhensiuan,

postgraduate, Kharkiv National Pedagogical University
named after G.S. Skovoroda
(Kharkiv, Ukraine)
fanmilk@126.coming

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА ЯК СУБ'ЄКТА МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FORMING OF VALUE ORIENTATIONS OF THE FUTURE TEACHER-MUSICIAN AS A SUBJECT OF MUSICAL-EDUCATIONAL ACTIVITY

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності формування ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта як основи професійної готовності фахівця до музично-просвітницької діяльності. Музично-просвітницька діяльність розглядається як один із різновидів професійної діяльності педагога-музиканта, що реалізується з педагогічною

метою засобами музичного мистецтва та забезпечує здійснення популяризаторської, культурно-творчої, виховної функції. Визначено специфіку ціннісної сфери майбутнього педагога-музиканта як суб'єкта музично-просвітницької діяльності. Висвітлено цінності і пріоритети, що складають основу професійної готовності педагога-музиканта до музично-просвітницької діяльності.

Досліджено процес формування ціннісних орієнтацій педагогів-музикантів, що залежить від наявності в них професійної мотивації, спонукання до дії, інтересу до музичного просвітництва як педагогічного феномену.

Ключові слова: музично-просвітницька діяльність, педагог-музикант, гуманістичні цінності, ціннісні орієнтації студентів, професійна мотивація.

The article is devoted to substantiation of necessity of formation the value orientations of the future teacher musician as the basis of professional readiness of a specialist for music educational activity. Musical and educational activities are considered as one of the important types of professional activities of a music teacher. This activity is carried out in the field of art and has a special pedagogical orientation. The realization of music education by a music teacher ensures the implementation of popularizing, cultural creative, educational functions in working with students.

It is proved that the value sphere specificity of the future teacher musician as a subject of music education consists of the specialist' focus on solving pedagogical tasks by means of music art, orientation on assimilation and popularization of universal and general cultural values and high order priorities – humanistic. Humanistic values are determined by universal moral principles, among which the most significant in the field of music education is the desire for beauty and harmony in relationships, orientation to another, humanity, etc.

It is established that the process of value orientations formation of teachers musicians depends on the presence of their professional motivation, encouragement to act, interest in music education as a pedagogical phenomenon. The presence of positive motivation of the student to the field of music education affects his activities as a whole, his professional activities, actions, and acts as a young person' s behavior stimulator in the professional field, which determines the successful mastery of such an important kind of professional activity as music education. The motivational sphere of the future teacher musician develops in the process of professional training, along with his aesthetic and humanistic values, interests and motivations for professional self-realization in the field of music education.

The justification of formation technologies of future teacher musician value orientations as a subject of music and educational activities is defined as a promising direction for further research on the issue raised.

Key words: music education, teacher musician, humanistic values, students' value orientations, professional motivation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Високий рівень духовної культури та сформованості ціннісних орієнтацій особистості у сфері музичного мистецтва є основою професійної підготовки та подальшої педагогічної діяльності майбутнього фахівця-музиканта. Сьогодні, в умовах занепаду культури і творчості серед молоді, особливої значущості набуває залучення майбутніх педагогів-музикантів до музичного просвітництва, що сприятиме розвитку ціннісних орієнтацій молодого покоління, популяризації музичного мистецтва як основи зростання духовної культури, творчого саморозвитку та самовдосконалення особистості.

У зв'язку із зазначеним, наголосимо, що розуміння музично-просвітницької діяльності як важливого напрямку професійної діяльності педагога-музиканта, що забезпечує посилення провідної ролі культурних цінностей та мистецтва у

суспільстві, зумовлює необхідність формування відповідних ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта як суб'єкта такої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання порушеної проблеми і на які спирається автор. Сьогодні музично-просвітницька діяльність усе частіше стає центром уваги вчених й розглядається у контексті різноаспектних розвідок, серед яких зокрема: дослідження феномену просвітництва як різновиду культуротворчої та педагогічної діяльності, предмету професійних зусиль педагога-музиканта (Л. Дмитрієва, Т. Евсеєва, О. Кузнецова, Я. Лисенко, О. Мельник, Н. Черноіваненко та ін.); вивчення музично-просвітницької діяльності в аспекті підготовки майбутніх викладачів та учителів музичного мистецтва (Л. Кожевнікова І. Полякова, Чень Кай та ін.); визначення шляхів подолання академічної замкненості музично-виховної роботи серед учнівської та студентської молоді (А. Болгарський, В. Яконюк та ін.); формування у молоді музично-просвітницького інтересу (Т. Жданова та ін.) тощо.

Дослідники (Ю.Алієв, В.Медушевський, Є.Назайкінський, В.Петрушин, В.Ражніков, Г.Тарасов, Р.Тельчарова, Л.Хлебникова, Л.Школяр та ін.) з психолого-педагогічних позицій розглядають формування ціннісних орієнтацій особистості в галузі музичної культури. Ціннісні орієнтації майбутніх педагогів, зокрема педагогів-музикантів досліджують О. Бондаренко, Л. Долинська, З. Карпенко, Д. Леонтєв, В. Міцько, М. Пряжніков, С. Ставицька, Н. Чепелева, М. Яницький та інші вчені.

Музично-просвітницька діяльність аналізується також в аспекті формування професійних цінностей та орієнтацій молоді, оскільки, на думку китайських педагогів (Бянь Мен, Вен Дань, Вей Тінге, Лун Хун, Фань Тао та ін.), інтерес до музики здатен стимулювати, підтримувати, заохочувати особистість до творчої самореалізації, рефлексії та самоактуалізації. Проблема сприяння культурному, духовному, професійному розвитку особистості засобами музичного мистецтва у контексті просвітницької діяльності порушується у працях сучасних китайських вчених Чень Кай, Ян Бохуа, Юй Фей та інших.

Виокремлення невіршених раніше аспектів загальної проблеми, які суголосні із статтею. Разом із широким вивченням питань, близьких до порушеної проблеми, що свідчить про її актуальність, власне процес формування ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта як суб'єкта музично-просвітницької діяльності ще не був предметом окремого дослідницького пошуку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Зважаючи на актуальність та недостатній ступень дослідженості проблеми, метою статті є обґрунтування необхідності формування ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта, що є основою його подальшої професійної самореалізації у галузі музично-просвітницької діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням одержаних наукових результатів. Розпочинаючи дослідження порушеної проблеми, слід звернутися до питання самоактуалізації майбутнього педагога-музиканта як суб'єкта музично-просвітницької діяльності, основою якої є сформоване естетичне ставлення особистості до дійсності, любов до музичного мистецтва і потреба в його популяризації, що виявляються найбільш яскраво і повно в донесенні до слухача чуттєвого досвіду, закарбованого у мистецтві. Адже твори мистецтва, з одного боку, є природними для сприйняття, забезпечують отримання естетичної насолоди та внутрішньої гармонії, оскільки особливим способом виражають думки і почуття

людей з різним естетичним досвідом, а з іншого – стимулюють індивіда до розвитку, сприяють особистісному зростанню, суттєво підвищуючи духовний рівень особистості, забезпечуючи залучення до національної та світової культури через інтегрування культурних цінностей, що усвідомлюються індивідом як певна основа для визначення сенсу і мети життя. Зважаючи на це, очевидною є особлива педагогічна спрямованість музично-просвітницької діяльності, яка реалізується педагогом-музикантом як один із різновидів його професійної місії, зосередженої не лише на виконанні популяризаторської функції, а й на здійсненні більш складних та широких функцій – культуро-творчої та виховної.

Підкреслимо, що важливою вимогою професійної підготовки педагога-музиканта до музично-просвітницької діяльності є високий рівень сформованості його ціннісних орієнтацій, що містять у собі загальнолюдські, музично-естетичні та педагогічні цінності. Виходячи з цього, слід наголосити на необхідності формування музично-естетичних цінностей та відповідних ціннісних орієнтацій як невід'ємних складових особистості майбутнього педагога-музиканта, що забезпечується, зокрема, поглибленням професійних знань, збагаченням загальнокультурного кругозору, наданням орієнтирів для самостійного вирішення моральних, естетичних і світоглядних проблем.

У науковій думці (О. Асмолов, І. Бех, В. Бутенко, З. Васильєва, В. Дряпіка, М. Казакіна, Л. Коваль, В. Мухіна, В. Ядов та ін.) ціннісні орієнтації розглядаються як важлива частина структури особистості майбутнього фахівця, яка має у своїй основі мотиваційний, когнітивний, емоційний та оціночний компоненти. Вони виявляються у спрямованості інтересів і потреб особистості на певну ієрархію життєвих цінностей, у схильності надавати перевагу одним цінностям і заперечувати інші. У спілкуванні та взаємодії з іншими людьми орієнтації особистості визначаються пізнавальними та вольовими особливостями комунікативного процесу, де утворюють змістовий аспект спрямованості особистості і виражають її готовність, внутрішню основу ставлення до дійсності.

Наголосимо, що за своєю природою ціннісні орієнтації молоді достатньо гнучкі, вільно обираються, ґрунтуються на індивідуальних інтересах та потребах особистості, забезпечують встановлення зв'язку між особистістю та суспільством, інститутами соціалізації, культурою, цінностями. Ціннісні орієнтації формуються і закріплюються життєвим досвідом молодої людини в різних видах діяльності, в тому числі і професійній, забезпечуючи відділення значущого для особистості від несуттєвого через сприйняття чи не сприйняття певних явищ оточуючої дійсності і культурного життя [1].

Зауважимо, що індивідуальні особистісні цінності перетворюються у ціннісну спрямованість професійного мислення у процесі вирішення професійних завдань [4, с. 240]. Посилаючись на думку Н. Шевченко [5, с. 50], зазначимо, що професійні цінності проявляються та закріплюються у процесі здійснення професійного вибору, і тому, саме в ситуаціях вибору, найбільш яскраво висвітлюються характеристики, які відносяться до ціннісно-змістового компонента свідомості майбутнього педагога-музиканта.

Таким чином, цінності та ціннісні орієнтації є визначальними та спонукальними у музично-просвітницькій діяльності майбутнього фахівця, оскільки згідно цим орієнтирам він здійснює вибір стратегії та засобів виконання професійних завдань у межах цієї діяльності. Відповідно, специфіка ціннісної сфери майбутнього педагога-музиканта полягає у тому, що, вирішуючи педагогічні завдання засобами

музичного мистецтва, в основу своєї професійної діяльності він покладає загальнолюдські та загальнокультурні цінності і пріоритети, що дозволяє фахівцю встановити контакт з різною аудиторією, доступно і зрозуміло донести зміст музичного твору до слухача тощо.

Виходячи із зазначеного, сформовані ціннісні орієнтації майбутніх педагогів-музикантів можна вважати основою професійної реалізації особистості, оскільки саме вони визначають загальне ставлення особистості до цілей, завдань і вимог музично-педагогічної діяльності, можливість її професійної самореалізації у сфері музичного просвітництва.

Розкриваючи змістову наповненість ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, зазначимо, що професійна діяльність педагога-музиканта передбачає реалізацію виконавцем по відношенню до слухачів певних соціальних функцій, пов'язаних із просвітництвом, духовним збагаченням публіки, естетичним вихованням, задоволенням культурних потреб слухачів. Причому, глибока ціннісна наповненість професійної діяльності педагога-музиканта вимагає сформованості у майбутніх фахівців професійних цінностей високого порядку – гуманістичних, що забезпечують здатність педагога переконливо впливати на слухацьку аудиторію із максимальною повагою до внутрішнього світу слухачів. Гуманістичні цінності детермінуються загальнолюдськими моральними засадами, серед яких найбільш значущими у галузі музичного просвітництва є: прагнення до краси та гармонії у стосунках, спрямованість на іншого, альтруїзм заради суспільного блага, людяність тощо.

Формування у студенської молоді подібних ціннісних орієнтацій залежить від рівня їхніх художньо-естетичних знань, сформованості почуттєвої сфери й рівня образного мислення, інтелектуальних здібностей, навичок сприйняття, оцінки, вибору, вміння встановлювати комунікативний зв'язок із слухачем та творчо підходити до музичної діяльності. Крім того, слід зазначити, що процес формування ціннісних орієнтацій педагогів-музикантів залежить від наявності в них професійної мотивації, що визначається у науці як спонукання до дії, динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, що зумовлює поведінку людини, визначає її організованість, активність і стійкість, здатність цілеспрямовано та наполегливо задовольняти свої потреби [3, с. 30]. Разом із цим, сформовані професійні цінності є невичерпним джерелом мотивації діяльності майбутнього фахівця, що визначають ефективність дій педагогів, їх трудову поведінку, а відповідно, і результати діяльності. Тому не дивним є те, що проблема мотивації у професійній сфері здобула останнім часом значної популярності у контексті дослідження проблеми формування ціннісних орієнтацій фахівців.

Підкреслимо, що у психолого-педагогічній науці мотивація, як правило, пов'язується з категорією “спонукання”, що споріднює її із поняттям “ціннісна орієнтація”. Спонукання, у свою чергу, розуміється як поведінкове виявлення потреб людини, сконцентрованих на досягненні певних її цілей, які детермінуються ціннісними орієнтаціями особистості. Виходячи з цього, мотивація до виконання певних професійних завдань тлумачиться у наукових джерелах у широкому розумінні як процес спонукання фахівців до прояву активності для досягнення не лише зовнішніх, а й внутрішніх (важливих для самої особистості фахівця) цілей [3, с. 30].

Відповідно, зазначимо, що формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів-музикантів багато у чому визначається створенням у них позитивної

особистісної мотивації щодо музично-просвітницької діяльності, формуванням вибіркового відношення до зазначеного виду професійної активності, цілеспрямованого прагнення, потреби в його здійсненні, які зумовлені сукупністю зовнішніх чинників, що приймаються фахівцем особисто, викликаючи при цьому відчутний внутрішній відгук й стаючи приводом до відповідної дії.

У контексті дослідження порушеної проблеми, наголосимо, що мотивація, основана на дійсному інтересі до музичного просвітництва, є реальною внутрішньою особистісною причиною професійних дій майбутніх педагогів-музикантів, що особливо важливо враховувати у процесі формування ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця, оскільки, для опанування основами музично-просвітницької діяльності необхідні значні духовні зусилля.

Як зазначає Л. Кожевнікова, необхідність культуротворчого розвитку особистості студента через розширення кола його інтересів, кругозору, ерудиції, формування вибіркового ставлення до явищ мистецького життя взаємозумовлюють значущість музично-просвітницької діяльності як атрибута духовної культури й водночас феномена професійної підготовки майбутніх учителів. При цьому неухильно зростає роль особистісних професійно значущих інтересів, переконань майбутнього педагога, які разом із сукупними знаннями, вміннями, навичками уособлюють гідного носія музичної культури [2, с. 111].

Формування у майбутніх фахівців інтересів у сфері музичного просвітництва є особливо актуальним, зважаючи на те, що саме інтерес є формою прояву пізнавальної активності студентства, що забезпечує потреби особистості в усвідомленні цілей музично-просвітницької діяльності. Розвиток сфери інтересів майбутнього педагога-музиканта сприяє відповідній професійній орієнтації, ознайомленню з новими фактами з теорії та історії музики, більш повному і глибокому розумінню значення музичного просвітництва. Це є особливо важливим зважаючи на те, що молоді люди сьогодні мають тенденційний досвід спілкування з музичним мистецтвом, обмежений тими його зразками, які належать до масової культури та популяризуються у засобах масової інформатики та інтернеті, а відповідно й недостатній рівень художньо-естетичної освіченості і музичної культури. Зважаючи на це, вони конче потребують педагогічного впливу з метою формування ідеалу культурно-розвиненої особистості, здатної засвоювати і відтворювати цінності музичної культури, а це, безумовно, не може відбуватися поза сферою просвітницької діяльності педагога-музиканта.

Висновки представленої у статті дослідження і перспективи подальших наукових розвідок із зазначеного напрямку. У цілому, зазначимо, що цінності та ціннісні орієнтації майбутнього педагога-музиканта відіграють визначальну роль у музично-просвітницькій діяльності, виступаючи спонукальним чинником, що зумовлює вибір фахівцем напрямів та засобів вирішення просвітницьких завдань, забезпечує реалізацію популяризаторської, культуро-творчої, виховної функцій з метою формування високих культурних потреб слухачів, їх духовного збагачення та естетичного розвитку.

При цьому наголошуємо, що основу професійної готовності педагога-музиканта до музично-просвітницької діяльності складають гуманістичні цінності і пріоритети, що детермінуються загальнолюдськими моральними засадами, прагненням до краси та гармонії, спрямованістю на іншого, альтруїзмом, людяністю тощо.

Процес формування ціннісних орієнтацій у майбутніх педагогів-музикантів залежить від наявності в них професійної мотивації, спонукання до дії, інтересу до музичного просвітництва як педагогічного феномену. Розвиток мотивації майбутнього фахівця щодо здійснення музично-просвітницької діяльності відбувається разом із засвоєнням естетичних і гуманістичних цінностей, розширенням сфери професійних інтересів та спонукань й позитивно впливає на його професійну поведінку, сприяючи творчому зростанню й успішному опануванню таким важливим видом професійної діяльності, як музична освіта.

Перспективним напрямом подальших досліджень порушеної проблеми є обґрунтування технологій формування ціннісних орієнтацій майбутнього педагога-музиканта як суб'єкта музично-просвітницької діяльності.

Література

1. Дарнобит І.В. Формування ціннісних орієнтацій студентів у розбудові громадянського суспільства в Україні / І.В.Дарнобит. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/>
2. Кожевнікова Л. Музично-просвітницька діяльність у контексті підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва / Л. Кожевнікова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – 2016. – № 5 (59). – С. 110–120.
3. Мачтакова О.Г. Мотивація: від античності до постмодернізму : монографія / О. Г. Мачтакова. – О. : Атлант, 2013. – 210 с.
4. Романова Ю.В. Розвиток особистісного потенціалу майбутніх психологів за допомогою програми оптимізації ціннісних детермінант професійного мислення майбутніх психологів / Ю.В.Романова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Серія №12. – Психологічні науки : зб. наукових праць. – К. : НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2013. – № 42(66). – С. 239–248.
5. Шевченко Н.Ф. Становлення професійної свідомості практичних психологів у процесі фахової підготовки: монографія / Н.Ф. Шевченко. – К. : Міленіум, 2005. – 298 с.

References

1. Darnobyt I.V. Formuvannya tsinnisnykh oriientatsii studentiv u rozbudovi hromadianskoho suspilstva v Ukraini / I.V.Darnobyt. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/>
2. Kozhevnikova L. Muzychno-prosvitnytska diialnist u konteksti pidhotovky maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva / L. Kozhevnikova // Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii : naukovyi zhurnal / MON Ukrainy, Sumskiy derzh. ped. un-t im. A. S. Makarenka. – Sumy : SumDPU im. A. S. Makarenka. – 2016. – № 5 (59). – S. 110–120.
3. Machtakova O.H. Motyvatsiia: vid antychnosti do postmodernizmu : monohrafiia / O. H. Machtakova. – O. : Atlant, 2013. – 210 s.
4. Romanova Yu.V. Rozvytok osobystisnoho potentsialu maibutnix psykholohiv za dopomohoiu prohramy optymizatsii tsinnisnykh determinant profesiinoho myslennia maibutnix psykholohiv / Yu.V.Romanova // Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. – Seria №12. – Psykholohichni nauky : zb. naukovykh prats. – K. : NPU imeni M.P.Drahomanova. – 2013. – № 42(66). – S. 239–248.
5. Shevchenko N.F. Stanovlennia profesiinoini svidomosti praktychnykh psykholohiv u protsesi fakhovoi pidhotovky: monohrafiia / N.F. Shevchenko. – K. : Milenium, 2005. – 298 s.

Одержано статтю: 21.06.2018

Прийнято до друку: 5.07.2018